

5. Приснякова Л. М. Нестационарная психология: монография – Киев: Дніпро, 2001 – 255 с.

6. Приснякова Л. М. Системный синтез психофизиологических процессов: Монография. – Днепропетровск-Киев.2008 – 357 с.

7. Цуканов Б. И. Время в психике человека: Монография. – Одеса «Астро-Принт» 2000. – 220 с.

Свиридовська Н.В.

студентка,

Національний університет «Острозька академія»

ЕВРИСТИКА ДОСТУПНОСТІ ЯК ЧИННИК РЕТРОАКТИВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ У РОЗПІЗНАВАННІ ОБЛИЧ

На сьогодні евристику доступності та інтерференцію зазвичай досліджують окремо. Евристику доступності розглядають у контексті різних теорій когнітивних особливостей інтуїтивного мислення та поведінки. Інтерференцію, як проактивну, так і ретроактивну, вивчають у контексті досліджень пам'яті. Зокрема, інтерференцію розглядають як феномен забування, що зумовлює погіршення правильного відтворення інформації за рахунок накладання одного сліду в пам'яті на інший.

Однак, важливим є дослідження феномена інтерференції і у сприйманні та розпізнаванні образної інформації, зокрема облич людей. Необхідним є встановлення наявності та особливостей зв'язку евристики доступності та ретроактивної інтерференції, ролі помилкових атрибуцій під час процесу розпізнавання облич.

Початковий інтерес до теми розпізнавання облич викликали роботи П. Екмана та В. Фрізена, які запропонували методи об'єктивної оцінки експресій обличчя та виділили коло базових емоцій [1, с. 131] [5, с. 159]. Експериментальні дослідження Барабанщикова та Носуленко на сьогодні демонструють, що фото облич в анфас більшість людей розпізнає правильно [2, с. 245]. В контексті розпізнавання облич чималу роль відіграють евристики, що впливають на спостерігачів щодо легкості запам'ятовування запропонованих їм облич, що часто продукує помилкові уявлення стосовно легкості цього процесу.

Поняття «евристика доступності» (availability heuristic) було вперше запропоноване А. Тверські та Д. Канеманом. У суть даного феномену вони вкладали інтуїтивний процес, під час якого людина «оцінює частоту або можливість події на основі прикладів або випадків, які є більш доступними у пам'яті», тобто швидше пригадуються [3, с. 28]. Д. Майерс інтерпретує цей феномен як вид «інтуїції», або ж «інтуїтивне знання», яке людина використовує для того, щоб узагальнити та здійснити судження відносно ймовірності виникнення тої чи іншої ситуації. В сучасній психології «евристика доступності» розглядається як спрощена схема когнітивного сприймання об'єктивної реальності, що заснована на впливі найбільш доступних для пам'яті образів, подій тощо. Це «знання, що виникає в невизначеній ситуації, суб'єктивно сприймається як здогадка, передчуття, внутрішнє чуття, наявність якого усвідомлюється [4, с. 235]. Серед інших дослідників евристики доступності є Дж. Брунер, В.Н. Пушкін, Я.А. Пономарьов, В.Н. Дружинін, Р. Стернберг, О.В. Степаносова, О.В. Григоренко та ін.

Інтерференція частіше вивчається в контексті досліджень пам'яті. Як згадувалось раніше, поняття про інтерференцію лежить в основі ряду психологічних теорій забування. Поняття «інтерференції» було вперше запропоноване німецьким психологом Бергстромом у 1892 році. При виконанні завдання із використанням «ефекту Струпа» він помітив, що після запам'ятовування першої позиції кольорів, відтворення другої та третьої позиції є набагато повільнішими. Надалі теоретичною розробкою поняття зайнялися його колеги Мюллер та Пілзекер. У своїй спільній роботі вони дійшли висновку, що інформація, яка є проміжною під час запам'ятовування створює асоціативний зв'язок, який пригальмовує та перешкоджає відтворенню інформації, це явище вони назвали як «зворотне гальмування» («retroactive inhibition»).

Вчені досліджували цей феномен таким чином [6, с. 125]: респонденти експериментальної групи заучували матеріал «А», потім заучували матеріал «Б», згодом відтворювали матеріал «А». Респонденти контрольної групи заучували та відтворювали лише матеріал «А». Після проведеного експериментального дослідження, науковці вивели поняття абсолютної та відносної ретроактивності інтерференції. Відповідно перша характеризується умовою прояву RI у більшості випадків, друга – можливості виникнення, або можливості не виникнення.

Отже, результати аналізу теоретичного конструкту свідчать про те, що евристика доступності спричиняє ретроактивну інтерференцію під час розпізнавання облич. Було виділено три типи помилок, які виникають через евристику доступності:

1. Пригадування правдивих деталей, характеристик, проте плутання джерела, якому вони приписуються.
2. Плутання власних уявлень з реальним практичним досвідом.
3. Пригадування та визнавання достовірним того, що ніколи не траплялось. Такий процес проходить через плутання внаслідок схожих асоціативних зв'язків між схожою інформацією [7, с. 357].

Подальшою науковою роботою з цієї теми буде розробка лабораторного експерименту для підтвердження чи спростування гіпотези про те, чи являється евристика доступності чинником при виникненні інтерференції при процесі розпізнавання облич. Результатами емпіричної роботи можуть бути рекомендації щодо покращення можливостей власної пам'яті при запам'ятовуванні облич.

Список використаних джерел:

1. Барабанщиков В. А., Малкова Т. Н. Зависимость точности идентификации лица от локализации мимических проявлений / В. А. Барабанщиков, Т. Н. Малкова // Вопросы психологии. – 1986. – С. 131–140.
2. Барабанщиков В. А., Носуленко В. Н. Системность. Восприятие. Общение / В. А. Барабанщиков, В. Н. Носуленко. – М.: Изд-во ИП РАН, 2004. – 245 с.
3. Канеман Д. Карты ограниченной рациональности: психология для поведенческой экономики / Д. Канеман., 2006. – 28 с
4. Канеман Д. Психология прогнозов / Д. Канеман, А. Тверски. – СПб.: Питер, 2000. – 136 с. Капара Д. Когнитивные структуры и интерпретационные процессы / Д. Капара, Д. Сервон. – СПб, 2003. – 235 с.
5. Ekman P., Friesen W. V. A New Pan-Cultural Facial Expression of Emotion / P. Ekman, W. V. Friesen // Motivation and Emotion. – 1986. – P. 159–168.
6. Mueller G. F., Pilzecker A. Experimentelle Beitrage zur Lehre vom Gedachtnis [Experimental contributions to the study of memory] / G. F. Mueller, A. Pilzecker // Zeitschrift fur Psychologie, Erganzunosband. – 1900. – P. 1-288.
7. Schwartz B. Sources of information in metamemory: Judgments of learning and feeling of knowing / B. Schwartz., 1994. – 357 с.